

УДК 349(477)(082)+378.147:349(477)(082)
ББК 67.407(4Укр)я43+74.58:67.407(4Укр)я43
3-414

Відповідальний редактор *І. І. Каракаш*

Матеріали видано в авторській редакції.

Друкуються відповідно до наказу ректора Національного університету «Одеська юридична академія» № 2873–41 від 20.07.2016 року

Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України (м. Одеса, 9–10 вересня 2016 року) / відп. ред. проф. І. І. Каракаш. – Одеса : Юридична література, 2016. – 260 с.

ISBN 978–966–419–269–6

Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України, містить тези доповідей учасників даного зібрання.

Видання буде корисним для наукових працівників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів вищих юридичних навчальних закладів, юристів-практиків.

УДК 349(477)(082)+378.147:349(477)(082)
ББК 67.407(4Укр)я43+74.58:67.407(4Укр)я43

ISBN 978–966–419–269–6

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2016

часно меншу кількість дисциплін, але більш інтенсивно, залишаючи на старших курсах місце для комплексних дисциплін, які вимагають значної попередньої підготовки.

Крім того, видається за доцільне налагодження систематичної взаємодії та інформаційного обміну між науково-педагогічними працівниками та відповідними кафедрами, які забезпечують, з однієї сторони, загальною юридичну підготовку, а з іншої – викладання галузевих навчальних дисциплін. Така взаємодія сприятиме орієнтації загальноправових дисциплін та окремих галузевих дисциплін на підготовку здобувачів вищої освіти до вивчення в майбутньому більш вузьких спеціалізованих дисциплін.

Список використаних джерел

1. Аграрне право України : підручник / за ред. О. О. Погрібного. – К. : Істина, 2007. – 448 с.
2. Шемшученко Ю. С. Здобутки та перспективи наукової діяльності відділення екологічного, господарського та аграрного права / Ю. С. Шемшученко, В. П. Нагребельний // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2 (73). – С. 223–231.
3. Аграрне право України : підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін. ; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.
4. Літошенко О. С. Особливості викладання земельного та аграрного права студентам юридичного факультету ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» / О. С. Літошенко // Правове регулювання економіки. – 2013. – № 13. – С. 233–235

Шульга Михайло Васильович,

д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри земельного та аграрного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ

В умовах здійснення сучасної земельної реформи в процесі набуття, реалізації та припинення права власності на земельну ділянку, права землекористування, прав на земельну частку (пай) актуалізується проблема захисту земельних прав юридичних осіб та громадян. Наявність чітких законодавчих механізмів захисту земельних прав цих суб'єктів у випадку їх порушень виступає важливою гарантією стабільності земельних правовідносин, ефективного використання та охорони земель як основного національного багатства України, задоволення особистих і майнових потреб земельних прав.

Правове підґрунтя захисту земельних прав фізичних та юридичних осіб складає Конституція України, Земельний кодекс України та низка інших законодавчих і нормативно-правових актів. Оновлене земельне законодавство України по-новому визначає перелік, види, зміст та особливості земельних прав, а також способи їх захисту. У зв'язку з цим особливого значення набувають питання розробки дієвих та чітких механізмів захисту земельних прав громадян та юридичних осіб, узагальнення практики вирішення земельних спорів, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності та ін.

Чинне законодавство гарантує захист земельних прав усіх суб'єктів. Держава, встановлюючи способи і правила захисту прав, тим самим здійснює охоронну функцію при державному регулюванні земельних відносин. Названа функція здійснюється, зокрема, шляхом закріплення в законі низки способів захисту земельних прав, вичерпного переліку випадків припинення чи обмеження земельних прав, визначення в законі гарантій захисту права власності та права користування у випадку його порушення або обмеження державою.

Захист прав на земельну ділянку здійснюється способами, встановленими Земельним кодексом України. Стаття 152 Земельного кодексу України наводить відкритий перелік способів захисту прав на земельні ділянки. З урахуванням того, що земельні права являють собою різновид цивільних прав на земельні ділянки, можна стверджувати про можливість застосування способів захисту земельних прав, передбачених ст. 16 Цивільного кодексу України, яка включає такі способи захисту цивільних прав, як відновлення становища, що існувало до порушення права, припинення дій, що порушують права, присудження до виконання обов'язку в натурі, компенсація моральної шкоди та ін.

На відміну від раніше діючого законодавства, яке передбачало лише один спосіб захисту прав, – відшкодування збитків, найбільш повний перелік способів захисту порушених прав наведено в ст. 16 Цивільного кодексу України. Доречно підкреслити, що стаття 152 Земельного кодексу України, яка окреслює способи захисту прав на земельні ділянки, не враховує право особи на самозахист, закріплене ст. 19 Цивільного кодексу України. Даною нормою передбачено, що самозахистом вважається застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства. Способи самозахисту мають відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Наведені положення ст. 19 Цивільного кодексу України конкретизують зміст ст. 55 Конституції України, частина 5 якої надає право кожному захищати свої права і свободи всіма засобами, що не заборонені законом.

Способи захисту порушених чи невизнаних прав являють собою примусові заходи, які застосовуються в порядку, встановленому законом. Разом з тим законом може бути передбачено і добровільні способи захисту земельних прав. Йдеться, наприклад, про самозахист своїх прав самим власником чи користувачем земельної ділянки. Вибір способу захисту земельних прав належить суб'єкту, чье право порушено. Аналіз судової практики свідчить, що при виборі способу захисту земельного права враховуються характер порушення та вид порушеного права. Взагалі ж особливості різних способів захисту залежать від суб'єктів, які звертаються за захистом своїх прав.

У сучасних умовах згідно із законодавством домінуючим є судовий захист земельних прав. Право на судовий захист земельних прав впливає із змісту ст. 55 Конституції України, відповідно до якої права і свободи людини та громадянина захищаються судом. Під судовим захистом прав зазвичай розуміють можливість звернутися до суду як спеціально уповноваженого незалежного органу державної влади за захистом суб'єктивного права незалежно від законності пред'явленої вимоги і прийнятого по ній судового рішення, оскільки усвідомлення порушення права завжди носить суб'єктивний характер і містить суб'єктивну оцінку особи, яка звертається за судовим захистом [1, с. 134].

Чинне земельне законодавство не містить чіткої класифікації способів захисту порушених чи оспорюваних земельних прав. Так, наприклад, дії, які порушують право власності на земельні ділянки чи право користування ними, можуть бути припинені шляхом: а) визнання судом недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування; б) призупинення виконання актів державних виконавчих органів або органів місцевого самоврядування; в) призупинення господарського використання земельної ділянки (наприклад, промислового, житлового або іншого будівництва, розробки родовищ корисних копалин, експлуатації об'єктів нерухомості, проведення агрохімічних, лісомеліоративних, геологорозвідувальних, пошукових, геодезичних та інших розвідувальних робіт тощо; г) відновлення становища, яке існувало до порушення прав. Наведені положення згідно із законом визнані самостійними способами захисту права, а не різновидами відновлення порушеного права.

Отже, способами захисту прав на земельні ділянки слід визнавати передбачені законом добровільні та примусові заходи захисту, які являють собою спеціальні засоби. Заходи захисту можуть бути направлені на попередження, припинення, усунення порушення права, його відновлення та (або) компенсацію витрат, викликаних порушенням земельних прав. Обраний спосіб захисту земельних прав з урахуван-

ням фактичних обставин і норм законодавства, які будуть застосовуватись, передбачає правові наслідки, у тому числі міру юридичної відповідальності, яка має бути застосована до правопорушника.

Список використаних джерел

1. Буркова Л. Н. Экологические права человека в Российской Федерации (конституционно-правовые вопросы) / Л. Н. Буркова, Н. М. Чепурнова. — М. : Юристь, 2006. — 181 с.

Арсенюк Анна Олегівна,

здобувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник:

Степська Олена Володимирівна,

канд. юрид. наук, доцент кафедри аграрного,
земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО АЛЬТЕРНАТИВНОГО СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ СПОРІВ

Законодавство України – це свого роду інструмент, який потребує постійного оновлення. Як будь-який з інструментів, юридичний механізм вирішення земельних спорів, їх процедура і правила можуть застарівати і вимагати своєчасних і обґрунтованих змін. Величезна кількість земельних справ у судах, на нашу думку, значно ускладнює можливість ефективного й оперативного їх розгляду та вирішення. Сучасною тенденцією розв'язання проблеми завантаженості судів вважаємо розвиток позасудових (альтернативних) способів вирішення земельних спорів. З урахуванням процесу входження України в європейський простір, слід відзначити зростання інтересу до вказаної тематики.

В юридичній літературі під альтернативним вирішенням спорів розуміється система взаємопов'язаних дій сторін та інших осіб по вирішенню існуючого спору та направлених на його позасудове врегулювання або вирішення з використанням процедур примирення або інших незаборонених процедур, що здійснюється, як правило, на основі добровільного волевиявлення сторін [1, с. 121].

У світовій практиці найбільш поширеними альтернативними способами вирішення земельних спорів є посередництво (медіація), примирення, арбітраж (третейський суд), процедура примирення